

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΕΥΚΑΡΥΟΥ

Ὁ ἑορτασμός τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν καί κάθε ἄλλης μεγάλης ἑορτῆς, ὡς λ. χ. τοῦ Ἀγ. Δημητρίου, τοῦ Ἀγ. Γεωργίου ἐξασκεῖ ψυχολογικὴν τινα ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος παντὸς Ἑλληνος Ὁρθοδόξου Χριστιανοῦ όπουδήποτε γῆς καὶ ἂν εὐρίσκηται. Τοῦτο εἶναι μία ἀλήθεια ἀναμφισβήτητος, ἡ ὁποία παρατηρεῖται καὶ ἐδῶ καὶ όπουδήποτε ἀλλαχοῦ βιοῖ Ἑλλήν Χριστιανός Ὁρθόδοξος.

Ἀλλ' ὑπὸ ποίας βαθείας συγκινήσεις κατέχομαι, ὅταν ἀναπολήσω τὴν παιδικὴν μου ἡλικίαν καὶ ἀναμνησθῶ πῶς ἐωρτάζοντο ἐν τῷ χωρίῳ μου Εὐκαρύῳ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Θράκῃ αἱ ἐν λόγῳ ἑορταί! Δὲν ἦσαν αὐταὶ ὡς αἱ συνήθειαι ἡμέραι ἦσαν καὶ τι τὸ ἑκτακτον, εἶχον ἰδιάζουσιν γοητεῖαν διὰ τοὺς χριστιανούς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθόσον ζῶντες ὑπὸ στυγνὴν δουλείαν εὕρισκον παραμυθίαν μόνον ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ θεοῦ καὶ ἐν τῇ όπουδήποτε ἐλευθέρᾳ ἐξασκήσει τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν καθηκόντων καὶ ἡσθάνοντο χαρὰν ἀνεκκάλητον καὶ γλυκεῖαν εὐχαρίστησιν ἐπὶ τῇ προσεγγίσει καὶ τῷ ἑορτασμῷ τῶν μεγάλων τούτων ἑορτῶν. Κάθε χριστιανός ἡτοιμάζετο νὰ ὑποδεχθῇ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὅπως ἠδύνατο· ἐθεώρει αὐτὴν ὡς ἓνα σημαντικὸν σταθμὸν τῆς ζωῆς του, ἀφιέρου ἑαυτὸν ὁλόκληρον εἰς τὸν ἑορτασμὸν τοῦτον στοιχῶν τῷ τῆς Γραφῆς «Ἐξ ἡμέρας ἐργά καὶ ποιήσεις...».

Ἀμα τῇ ἀνατολῇ τῆς ἑορτῆς πάντες οἱ Χριστιανοὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐγκαταλείποντες πᾶσαν ἐνασχόλησιν ἐκαθαρίζοντο, ἐνεδύοντο τὰ ἑορτάσιμα ἐνδύματά, των καὶ ὡς πρῶτιστον καὶ ἐπιτακτικὸν καθῆκον αὐτῶν ἐθεώρουν νὰ λάβωσι τὴν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἄγουσαν. Καὶ μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν παρείχετο εἰς αὐτοὺς ἡ εὐκαιρία νὰ ἐπισκεφθῶσι τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ ν' ἀνταλλάξωσι μετ' αὐτῶν τὰς γνώμας τῶν ἐν πνεύματι πάντοτε χριστιανικῶ περι δὲ τὴν μεσημβρίαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν οἰκίαν των διὰ τὸ γεῦμα.

Αἱ ἑορταὶ αὗται ἐξήσκουν τότε ἰδιάζουσιν ὅλως ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν. Δὲν παρήρχοντο ἀπαρατήρητοι ὅπως συμ-

2. Μαργαρίτα

«Θεοκρίσι»

2.2 B. 1939

α. 323-327

βαίνει σήμερον, ἀλλὰ τὰς ἡσθάνοντο, τὰς ἔζων πραγματικῶς καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, τὰ ὁποῖα συνδέονται μὲ τὰς ἐορτάς αὐτὰς καὶ τὰ ὁποῖα ἐκληρονόμησαν παρὰ τῶν προγόνων τῶν ἐτήρουν αὐστηρῶς καὶ ἐπανελάμβανον μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας καὶ ἀπαρεγκλίτως.

Ἴδού τινα τούτων.

1) Τὸ τραπέζι τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων

Κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων κάθε οἰκοδέσποινα ἐκαθάριζεν, ἐτακτοποίει τὰ ἔπιπλα καὶ ἡντρέπιζε τὸ ὅπτι της ὅπως ἡδύνατο καλύτερον. Κατόπιν ἐφρόντιζε διὰ τὸ φαγητόν, ὅπως πάντοτε βεβαίως, ἀλλὰ σήμερον ἔδιδε μεγαλυτέραν προσοχὴν καὶ σημασίαν εἰς τὸ δεῖπνον κυρίως περὶ τοῦ ὁποίου καὶ πρόκειται.

Τὸ βράδυ ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἔπρεπεν ἑνωρὶς νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὴν οἰκίαν. Ἡ οἰκοκυρὰ ἔστρωνε τὸ τραπέζι μὲ καθάρα τραπεζομάνδηλα καὶ ἔθετεν ἐπάνω εἰς αὐτὸ ὅλα τὰ χρειώδη, κουτάλια, πηροῦνια, μαχαίρια, καὶ ὅσον τὸ δυνατόν, κατὰ τὴν οἰκονομικὴν τῶν ἀνταχὴν, περισσότερα εἶδη φαγητοῦ. Ἀπαραίτητα ὅμως καὶ ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ ἐθεωροῦντο τὰ φασόλια καὶ ὁ κολλυβόζωμος. Ἀφοῦ παρτίθετο ἡ τράπεζα καὶ ἐλάμβανον μέρος πέριξ αὐτῆς ὅλοι οἱ σπιτικοὶ — σημειωτέον δὲ ὅτι τότε, δηλ. πρὸ 50-55 ἐτῶν ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους σταυροποδητὶ — ἐλάμβανεν ὁ οἰκοδεσπότης τὸ θυμιατήριον ἀνὰ χεῖρας, ἐλησμόνησα νὰ προσθέσω ὅτι τοῦτο ἦτο ἤδη ἑτοιμον ἐπὶ τῆς τραπέζης μὲ κάρβουνα ἀναμμένα καὶ θυμίαμα, καὶ ἕν κηρίον ἀναμμένον καὶ ἐθυμίαζε τρεῖς τὰς εἰκόνας τοῦ εἰκονοστασίου, τὴν τράπεζαν, τοὺς παρακαθημένους καὶ κατόπιν ὅλα τὰ δωμάτια, τὰς ἀποθήκας καὶ τὰ βουστάσια, ὅπου ἦσαν δεμένοι οἱ βόες καὶ αἱ ἀγελάδες καὶ κατόπιν ἐπανήρχετο καὶ ἐτοποθέτει τὸ θυμιατήριον μὲ τὴν λαμπάδα ἀναμμένην ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ἐκαμαν τὴν προσευχὴν τῶν καὶ ἤρχιζον τὸ φαγητόν. Ἐτοποθετεῖτο κατὰ πρῶτον εἰς τὸ μέσον τῆς τραπέζης ἕν εὐμέγεθες κοινὸν πινάκιον πληρὲς φασολίων ἐξ οὗ ἐλάμβανεν ἕκαστος ἀνὰ τρία κοχλιάρια· κατόπιν παρεμερίζετο τοῦτο καὶ παρτίθετο ἕτερον μὲ κολλυβόζωμον, ἐξ οὗ ἐπίσης ἐλάμβανον ἀνὰ τρία κοχλιάρια καὶ ἔπειτα ἐσυνέχιζον κανονικῶς τρώγοντες τὰ φασόλια καὶ τὰ λοιπὰ φαγητά.

Ὅταν ἐτελείωνε τὸ φαγητόν ἔκαμαν καὶ ἄλιν τὴν προσευχὴν τῶν καὶ τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἡ οἰκοδέσποινα θὰ ἐσήκωνε τὸ τραπέζι, ὁ οἰκοδεσπότης ἔρριπτεν ἐπ' αὐτοῦ τὸ βαλλάντιόν του (τὴν κεσιὰ του) μὲ χρήματα, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε διαρκῶς νὰ παραμένῃ ἐπὶ τῆς τρα-

πέζης καθ' ὅλα τὰ Δωδεκαήμερα. Εἰκόνιζε δὲ καὶ προσεδήλου τοῦτο ἀφθονίαν καὶ εὐτυχίαν ἐν τῇ οἰκογενεῖα καθ' ὅλον ἐκεῖνο τὸ ἔτος.

Ὁ αὐτὸς τρόπος τῆς παραθέσεως τῆς τραπέζης καὶ ἡ αὐτὴ συνήθεια ἐπανελαμβάνετο καὶ κατὰ τὸ ἑσπέρας τῆς Παραμονῆς τοῦ νέου ἔτους καὶ τῶν Θεοφανείων.

2. Τὸ ἀγίασμα τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς

Εἰς τὰς 26 Αὐγούστου ἐορτάζεται ἡ μνήμη τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς. Εἰς τὸ χωρίον Εὐκάρυον εἰς ἀπόστασιν ἐνὸς τετάρτου τῆς ὥρας ΝΔ. αὐτοῦ ὑπῆρχε μιὰ πηγὴ—ἀγίασμα—τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς, ἥ ὅπως κοινῶς ἐλέγετο «τὸ ἀγίασμα τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς». Κατὰ τὴν προμνησθεῖσαν ἡμερομηνίαν μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς θείας λειτουργίας πολλοὶ χωρικοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιά, ὅσοι τυχόν δὲν ἐκωλύοντο, ἐλάμβανον καθ' ὁμίλους τὴν πρὸς τὸ ἀγίασμα ἄγουσαν, ὅπου θὰ ἐτελεῖτο ἀγιασμὸς καὶ παράκλησις. Ὅταν συνεκεντρώνοντο ἄρκετοὶ προσκυνηταὶ ἐν παιδίον ἢ καὶ νεανίας κατὰ διαταγὴν τοῦ ἱερέως περιήρχετο καὶ ἔγραφεν ἐπὶ χάρτου τὰ ὀνόματα τῶν παρευρισκομένων, οἱ ὅποιοι ἔρριπτον συγχρόνως καὶ ἐν ὁποιοδήποτε νόμισμα, συνήθως ἐν μεταλλίκι ἢ καὶ ἥμισυ τοιοῦτον (5 ἢ 2½ λεπτά) ἐπὶ τοῦ περιφερομένου δίσκου ὡς ἀμοιβὴν τοῦ ἱερέως. Τὸ ὑπόργημα τοῦτο πολλάκις καὶ ὁ γράφων τὸ ἐξήσκησε καθὸ ἔγγονος τοῦ τότε ἱερέως Παπαγιαννάκη ἐπὶ πεντηκονταετίαν καὶ πλέον ἱερατεύσαντος ἐν τῷ Εὐκαρύῳ. Μετὰ τὴν ἐγγραφὴν αὐτὴν ἀμέσως ἐψάλλετο ὁ ἀγίασμός καὶ ἡ παράκλησις ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ὁ ὅποιος ἐμνημόνευε τὰ γραφέντα ὀνόματα εὐχόμενος ὑπὲρ υἰείας καὶ εὐτυχίας αὐτῶν. Ἀφοῦ δὲ ἐρράντιζε πάντας τοὺς παρευρισκομένους διὰ τοῦ ἀγιασμοῦ ἐγίνετο ἡ ἀπόλυσις.

Περὶ τὰ 200 μέτρα μακρὰν τοῦ ἀγιάσματος ὑπῆρχε μιὰ συστάς ἐξ ἀρκετῶν σκλήθρων, δένδρων ὑψηλῶν καὶ φουντωτῶν πλησίον ἀλλήλων κειμένων, τὰ ὅποια μακρόθεν ἐφαίνοντο ὡς πελωρία ὀμβρέλλα. Ὑπὸ τὴν συστάδα ταύτην καὶ ἐκτὸς τῆς περιφερείας αὐτῆς τὸ ἔδαφος διαποτιζόμενον ἀπὸ τὰ νερά τῆς πηγῆς ἦτο λασπῶδες καλυπτόμενον ὑπὸ πρασίνης χλόης. Μετὰ τὴν τέλεισιν τοῦ ἀγιασμοῦ πολλοὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες πάσχοντες ἐκ ρευματισμῶν, ἢ ἄλλης τινὸς νόσου, διότι τότε πρὸ 45—50 ἐτῶν, δὲν ἐγνώριζον οἱ ἄνθρωποι καὶ μάλιστα εἰς μέρη ἀπομεμακρυσμένα καὶ ἀπόκεντρα τί θὰ πῇ ρευματισμός, ἀρτηριοσκληρώσεις κ.τ.τ. ἐβύθιζον ἐντὸς τῆς λάσπης, τὰς χεῖρας ἢ τοὺς πόδας τῶν ἢ πολλοὶ πάσχοντες ἐξ ὀφθαλμίας ἐπέθετον πηλὸν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν καὶ ἱκανοὶ ἐθεραπεύοντο. Ἀπέδιδον δὲ τὴν

θεραπείαν εἰς τὴν θεῖαν ἐπίδρασιν τοῦ πληοῦ τοῦ ἀγιάσματος τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς.

3. Τὰ ριζικάρια (ὁ Κλήδωνας)

Τὴν 24ην Ἰουνίου ἐκάστου ἔτους ἐτελεῖτο καὶ ἐν Εὐκαρύῳ ἡ ἐορτὴ τῶν Γενεθλίων Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

Συνεδέετο δὲ ἡ ἐορτὴ αὕτη μὲν ἐν ἔθιμον πανελλήνιον, τὸ ὁποῖον καὶ σήμερον ἐπαναλαμβάνεται σχεδὸν ὁμοιομόρφως μὲ μικράς τινας παραλλαγὰς κατὰ τόπους. Εἶναι δὲ τοῦτο τὰ ριζικάρια, ὁ κλήδωνας. Ἰδοὺ πῶς ἐτελεῖτο ἐν Εὐκαρύῳ.

Τὴν παραμονὴν τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τὰ κορίτσια τοῦ χωρίου, ἂν ὄχι ὅλα, τὰ πλεῖστα συνήρχοντο εἰς μίαν φιλικὴν οἰκίαν καὶ ἀπεφάσιζον νὰ βάλουν καὶ ποῦ τὰ ριζικάρια. Ἀφοῦ καθώριζον τὸ μέρος, καὶ συνήθως καθόσον ἐνθυμοῦμαι ἦτο πάντοτε τὸ ἴδιον, ἐλάμβανον ἐν καθαρὸν δοχεῖον χάλκινον (μὴν μπακίραν) καὶ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου μετέβαινον τινὰ ἐξ αὐτῶν ἐν σιωπῇ εἰς τὴν βρύσιν τοῦ χωρίου, ἡ ὁποία ἔκειτο εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ, ἐγέμιζον αὐτὸ μὲ καθαρὸν καὶ διαυγέστατον ὕδωρ καὶ τὸ μετέφερον πάντοτε σιωπῶντα εἰς τὴν ὀρισθεῖσαν οἰκίαν. Ἀφοῦ ἐσκέπαζον μὲ ἐν καθαρὸν πανίον τὸ δοχεῖον, τὸ ἐτοποθέτουσιν ὑπὸ δένδρον τι. Αἱ οἰκοκυραὶ τοῦ χωρίου καὶ τὰ ἄλλα κορίτσια ἐλάμβανον γνῶσιν «ποῦ θὰ βάλουν τὰ ριζικάρια» καὶ κάθε μίαν ἔστελλε τὸ ριζικάρι τῆς. Ἀπετελεῖτο δὲ αὐτὸ συνήθως ἀπὸ μίαν μικροσκοπικὴν ἀνθοδέσμην κυρίως ἀπὸ βασιλικόν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλα ἄνθη καὶ εἰς τὴν κλωστήν μὲ τὴν ὁποίαν ἦτο δεμένη ἡ ἀνθοδέσμη ἦτο περασμένον ἐν ἀντικείμενον λ. χ. ἓνα δαχτυλίδι, ἓνα σκουλαρίκι, ἓνα κομβίον, κανὲν χρυσοῦν, ἀργυροῦν ἢ καὶ χαλκοῦν νόμισμα καὶ αὐτὰς τὰς ἀνθοδέσμας μὲ τὰ ἰδιαίτερα γνωρίσματα ἔρριπτον μέσα εἰς τὸ «ἀμίλητο νερό».

Ἡ μπακίρα μὲ τὰ διάφορα ἀντικείμενα ἔπρεπε νὰ μείνῃ τὴν νύκτα εἰς τὸ ὕπαιθρον ὑπὸ τὸ δένδρον καὶ ὑπὸ τοὺς ἀστέρας. Τὴν ἐπομένην μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς θείας λειτουργίας συνήρχοντο πάλιν τὰ κορίτσια καὶ αἱ γυναῖκες χωρὶς νὰ ἀποκλείωνται καὶ οἱ ἄνδρες. Ἐσχημάτιζον κύκλον γύρω γύρω εἰς τὴν μπακίραν καὶ μὲ θρησκευτικὴν εὐλάβειαν ἀνέμενον τὴν ὥραν «ποῦ θὰ βγάλουν τὰ ριζικάρια». Χθὲς τὰ «ἔβαλαν» σήμερον θὰ τὰ «βγάλουν».

Ἡ ὁμήγυρις ἐκεῖ ἐξέλεγε δύο παιδιά, ἓνα ἀγόρι καὶ ἓνα κορίτσι 10—12 ἐτῶν, ἀμφότερα ἀμφιθαλῆ, τὰ ὁποῖα ἐτοποθετοῦντο πλησίον τῆς μπακίρας καὶ ἤρχιζεν ἀμέσως τὸ βγάσιμο τῶν ριζικαρίων ὥς ἀκολούθως. Μία γυναῖκα ἢ ἓνα κορίτσι ἔλεγεν ἐν δίστιχόν καὶ μετὰ

τὴν ἀπαγγελίαν αὐτοῦ τὸ ἀγόρι ἢ τὸ κορίτσι ἐβουτοῦσε τὸ χέρι του καὶ ἐβγαζεν ἓνα ριζικάρι. Ἡ προσοχὴ ὅλων τῶν παρισταμένων ἐστρέφето πρὸς τὸ ἐξαχθὲν ριζικάρι καὶ ἡ κάτοχος αὐτοῦ τὸ ἀνεγνώριζεν ἀπὸ τὸ προσδεδεμένον ἀντικείμενον. Κατόπιν ἐλέγετο ἄλλο δίστιχον καὶ ἐξήγετο ἄλλο ριζικάρι καὶ οὕτως ἀλληλοδιαδόχως τὸ κορίτσι καὶ τὸ ἀγόρι μεθ' ἑκάστον δίστιχον ἐξῆγον τὰ ριζικάρια μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου.

Αἱ κάτοχοι λαμβάνουσαι εἰς χεῖρας τὰ ριζικάριά των προσεπάθουν ἐκ τοῦ διστίχου νὰ ἐξαγάγωσι συμπεράσματα καὶ νὰ μαντεύσωσι περὶ τῆς μελλούσης ἀποκαταστάσεώς των, ἐὰν ἦσαν παρθένοι καὶ περὶ τῆς καθόλου ζωῆς των. Ἡ ἔννοια τοῦ διστίχου περιστρέφето πάντοτε εἰς τὸ ζήτημα τῆς τύχης, ἂν δηλ. θά ὑπανδρευθῇ γρήγορα, ἂν ἀγαπᾶται, ἂν μισῇται, ἂν διαβάλλεται κ.τ.τ. Δὲν ἔλειπον δὲ καὶ τὰ σχόλια καὶ τὰ σκώμματα καὶ τὰ πειράγματα ἀναμεταξύ των. Πολλὰ δίστιχα εὐτράπελα καὶ βωμολοχίαν τινὰ ἐνέχοντα προῦκάλουν τὴν ἰλαρότητα μεταξύ των γυναικῶν. Πολλὰ δὲ πάλιν δὲν ἐσήμαινον τίποτε ἢ ἐλέγοντο διὰ νὰ προκαλέσουν τὸν γέλωτα. Ὡς λ. χ. ἐν Πέτρᾳ χωρίῳ τῶν Σαράντις Ἐκκλησιῶν ἔλεγον. «Μαύρη κόττα, ἄσπρο αὐγὸ» τοῦπα' βγάλτε το.

Μετὰ τὸ βγάλσιμο τῶν ριζικαρίων ἐπηκολούθει χορὸς εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας ἐκείνης καὶ περὶ τὴν μεσημβρίαν διελύετο ἡ ὁμήγυρις καὶ κάθε μία ἔσπευδεν εἰς τὸ σπῆι της.

Ν. Σμύρνη τῇ 1ῃ Μαρτίου 1939

Ι. ΜΑΓΚΡΙΩΤΗΣ